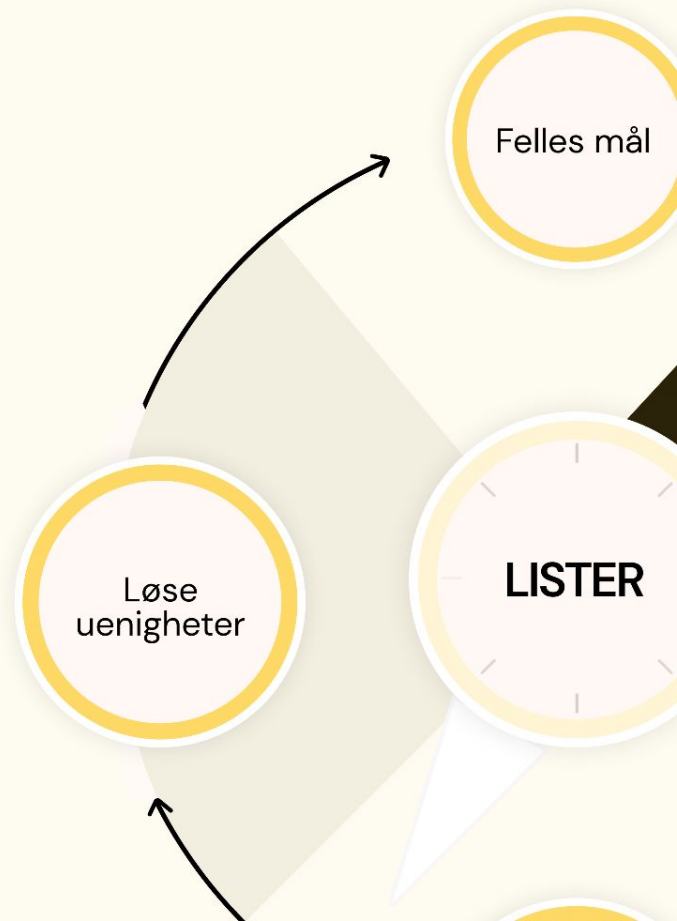

Oppstartsguide for regionalt plansamarbeid

Et felles kompetanseløft på tvers av kommuner

Hvorfor samarbeide?

Denne guiden er laget for kommunale planavdelinger som ønsker å styrke sin kapasitet, kvalitet og gjennomføringskraft i arealplanleggingen. Mange små og mellomstore kommuner står i dag overfor høye krav i plan- og bygningsloven, men har begrensede ressurser og fagmiljøer. Resultatet blir ofte tunge planprosesser, økt behov for eksterne konsulenter og varierende kvalitet i utredninger og saksfremlegg.

Et regionalt plansamarbeid bøte på dette. Når kommuner jobber sammen, får de tilgang til et større nettverk av planfaglig kompetanse, deler erfaringer og kan utvikle felles maler, veiledere og digitale verktøy som hever kvaliteten i hele regionen. Samtidig kan et slikt samarbeid senke terskelen for å involvere fylkeskommunen og statsforvalteren tidlig i planprosessene som en sparringspartner.

Vi tror et tettere samarbeid kan legge grunnlaget for en ny kultur for helhetlig planlegging: større faglig trygghet, tydeligere rolleforståelse, mer forutsigbare prosesser og et felles kompetanseløft som gjør at alle kommunene blir sterkere – sammen.

Arealprosesser = samarbeid om begrensede ressurser

Arealer er en begrenset ressurs, noe som gjør at man ikke kan gjøre akkurat som man vil overalt. Dette vil uunngåelig skape konflikt om hva man skal bruke hvilke arealer til. Det er et klassisk "Almenningens tragedie"-dilemma, hvor enkeltaktørers rasjonelle valg om å maksimere egen nytte kan føre til at fellesressursene ødelegges på sikt.

Hva skal til for å løse slike konflikter om bruk av begrensede ressurser?

Svaret er et godt samarbeid. Økonomen og statsviteren Elinor Ostrom studerte hva som skulle til for at slike samarbeid fungerte i praksis. I 2009 fikk hun Nobels minnepris i økonomisk vitenskap for hennes arbeid med å definere hvilke prinsipper som må ligge til grunn for at lokale aktører effektivt kan forvalte fellesressurser.

Oppsummert kan vi si at det er 8 prinsipper som må følges for at et plansamarbeid om fellesressurser skal fungere godt:

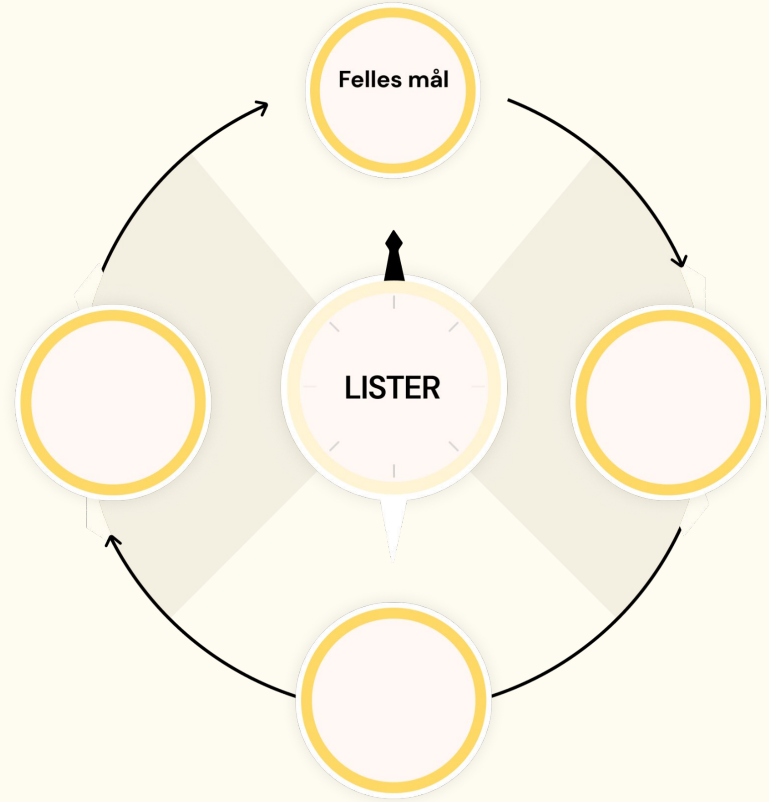
1. **Klare grenser og regler:** Det må være tydelig hvem som er med, og hva samarbeidet omfatter.
2. **Regler tilpasset lokale forhold:** Felles regler må være realistiske og tilpasset lokale behov.
3. **Kollektive valg:** De som påvirkes av reglene, må kunne være med og forme dem.
4. **Overvåkning:** Noen må følge med på at regler etterleves og at prosessene fungerer som avtalt.
5. **Graduert respons:** Brudd håndteres, men med sanksjoner som står i forhold til alvorligheten.
6. **Enkle konfliktløsninger:** Konflikter må kunne løses raskt og lavterskel.
7. **Anerkjent organisasjonsrett:** Samarbeidet må være legitimt og anerkjent av overordnede myndigheter.
8. **Koordinering på flere nivåer:** Når flere nivåer er involvert, må samarbeidet henge sammen fra lokalt til regionalt nivå.

Lær av Lister

For å gjøre Ostroms designprinsipper mer anvendbare i en norsk kommunal planhverdag, har vi oversatt og forenklet dem til et sett praktiske prinsipper som kan brukes direkte i arbeid med regionalt plansamarbeid. Disse prinsippene danner grunnlaget for konkrete verktøy som hjelper kommunene å etablere, strukturere og vedlikeholde et robust samarbeid på tvers av kommunegrenser.

Felles mål

Verktøy 1:

Skape felles mål

For at et regionalt plansamarbeid skal fungere, må kommunene ha en tydelig og delt forståelse av hva de ønsker å oppnå sammen. Når kommunene formulerer mål i fellesskap, skaper det retning, forutsigbarhet og et sterkere grunnlag for samarbeid på tvers av kommunegrenser. Gode samarbeidsmål er spesifikke og knyttet til hvordan kommunene jobber sammen.

Felles mål er fundamentet i et godt plansamarbeid. Bruk verktøyet tid tidlig i prosessen på å skape deres egne mål for samarbeidet.

Bruk arbeidsarket **"Vårt formål"** i verktøykassen

Verktøy 2:

Regionens aktørkart

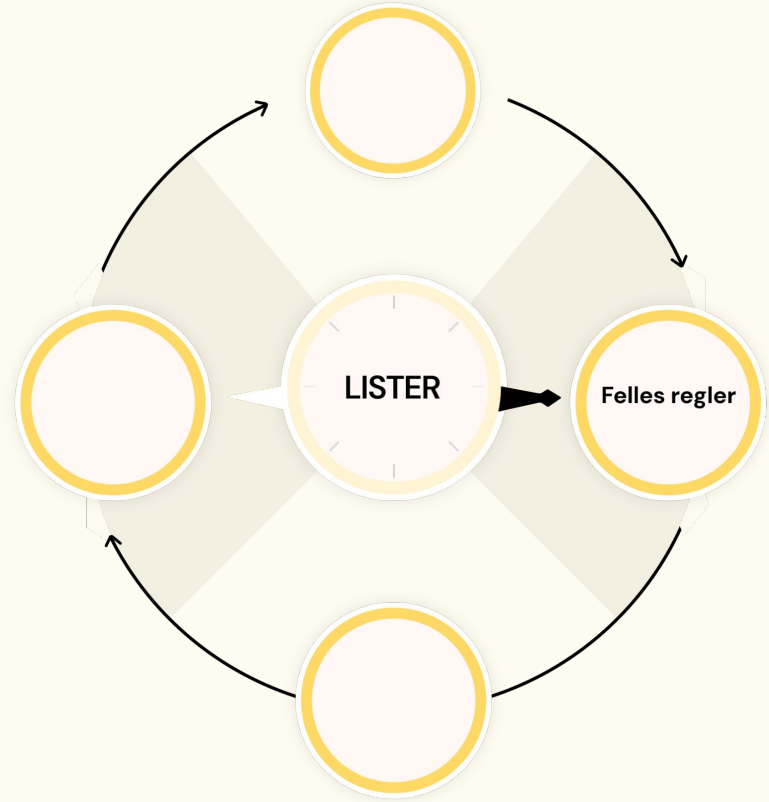
For å lykkes med et regionalt plansamarbeid må kommunene ha en felles forståelse av hvem som påvirker, berøres av eller har ansvar i planprosessene. “Regionens aktørkart” er et verktøy som hjelper deltakerne å identifisere alle relevante aktører. Dette kan være internt i kommunene, regionalt, statlig og eksternt.

Når aktørbildet synliggjøres, blir det lettere å avklare roller, avhengigheter, potensielle konflikter og når ulike aktører bør kobles på. Dette gir et tydeligere grunnlag for samarbeid og mer treffsikre planprosesser.

Bruk arbeidsarket
“Regionens aktørkart” i
verktøykassen

Felles regler

Verktøy 2:

Spilleregler for samarbeidet

For at et regionalt plansamarbeid skal fungere over tid, må kommunene være enige om hvordan de skal jobbe sammen. “Spilleregler for samarbeidet” hjelper dere å utvikle et felles sett med prinsipper for samarbeid,

Verktøyet brukes til å avklare forventninger, ansvar og arbeidsform, slik at misforståelser unngås og samarbeidet får et tydelig og trygt rammeverk. Spillereglene kan omfatte hvordan man deler informasjon, hvordan man gir tilbakemeldinger, hvordan man håndterer uenigheter eller hva som forventes av forberedelser.

Når spillereglene er tydelige, blir samarbeidet mer forutsigbart, og tillitsfullt.

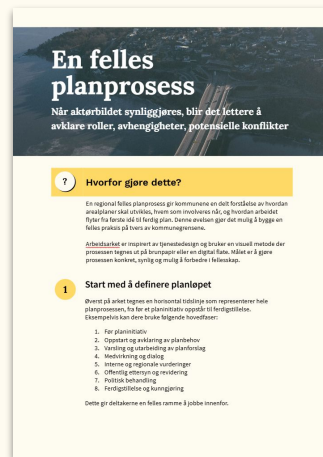
Bruk arbeidsarket
“Spilleregler for samarbeidet” i
verktøykassen

Verktøy 3:

Planprosessen

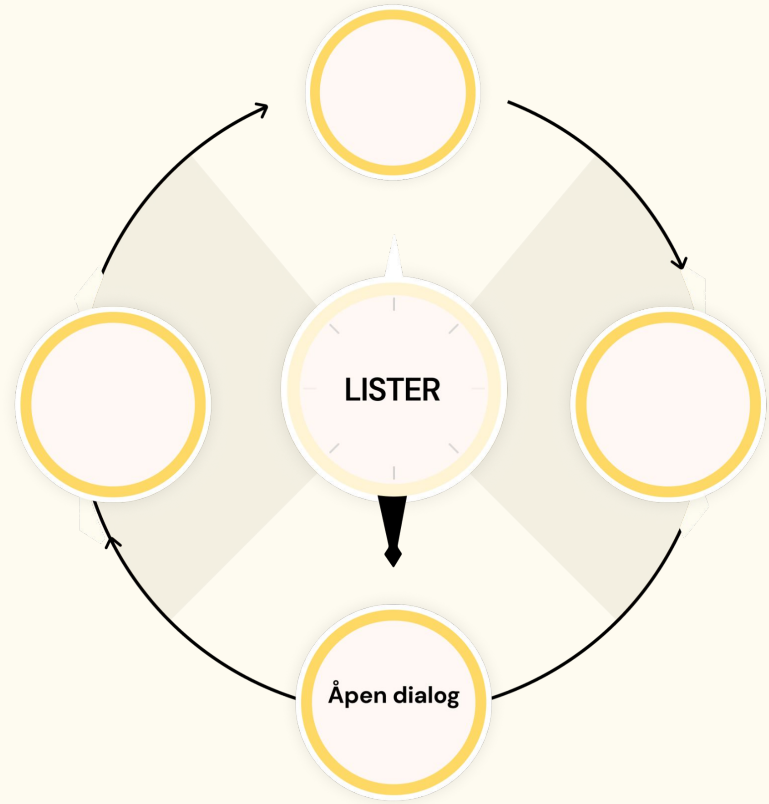
Felles planprosess er et arbeidsark der kommunene sammen kartlegger og utvikler en felles måte å gjennomføre arealplaner på. Ved å tegne opp hele planløpet, fra før et planinitiativ oppstår til planen er ferdigstilt, får deltakerne en felles forståelse av hvilke steg som inngår, hvem som er involvert og hvor viktige avklaringer må skje.

Arbeidsarket gjør det enklere å se ulike praksis, avdekke hull og enes om en felles beste praksis for regionen. Når kommunene jobber etter den samme prosessflyten, blir planarbeidet mer forutsigbart, bedre koordinert og enklere å samarbeide om på tvers av kommunegrenser.

Bruk arbeidsarket **“En felles planprosess”** i verktøykassen

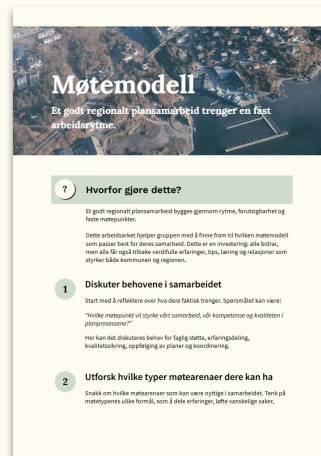
Åpen dialog

Verktøy 4:

Møtemodell

Et godt regionalt plansamarbeid trenger faste møtepunkter. En tydelig møtemodell gir forutsigbarhet, rytme og rom for faglig utvikling. Vi anbefaler å etablere ulike typer møtearenaer, hvert til sitt bruk i planprosessen. I arbeidsarket vil du finne våre forslag, men vi ønsker at dere finner den møtemodellen som passer dere best. Husk at dette er en investering: Du kommer til å gi, men kommer til å få mange verdifulle erfaringer, tips og relasjoner tilbake.

Bruk arbeidsarket
"Møtemodell" i
verktøykassen

Verktøy 6:

En digital struktur

Vi anbefaler å sette opp et digitalt samarbeidsrom der kommunene deler dokumenter, maler, vurderinger og status i plansaker.

Plattformen fungerer som et felles arkiv og arbeidsflate for regionen, og gjør det enklere å holde oversikt, jobbe likt og bygge videre på hverandres arbeid.

Ved å samle alt på ett sted (for eksempel i Teams eller et annet system kommunene allerede bruker) får deltakerne et felles sted for kommunikasjon. Dette reduserer dobbeltarbeid, gjør samarbeidet mer transparent og styrker kvaliteten i planprosessene.

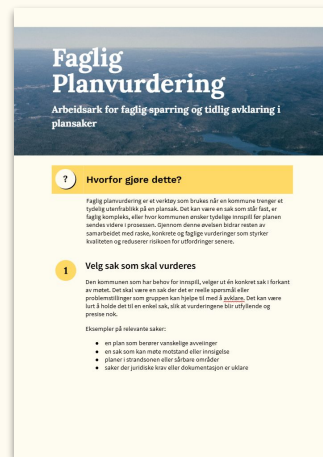
Bruk arbeidsarket **“En digital struktur”** i verktøykassen

Verktøy 8:

Planvurdering

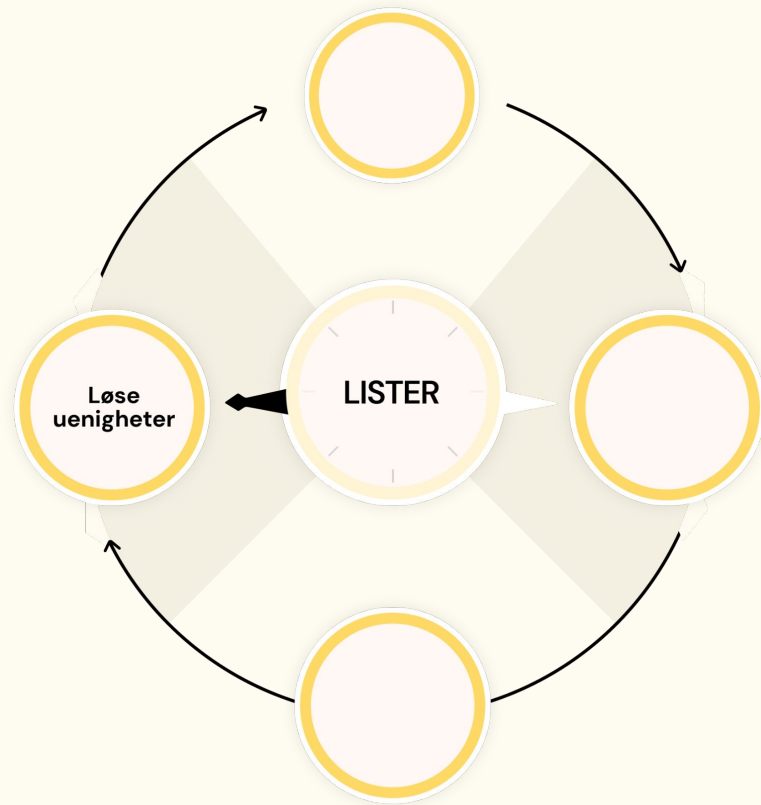
Planvurdering er et verktøyet en kan bruke i et samarbeid for å få tilbakemeldinger av hverandre når en plansak står fast, er krevende, eller trenger et tydelig utenfrablikk. En kommune legger fram en konkret utfordring eller et utkast, og resten av samarbeidet gir raske, tydelige og faglig presise tilbakemeldinger.

Verktøyet gjør det enkelt å få konstruktiv sparring tidlig, før saken vokser i kompleksitet eller sendes videre i prosessen. Fagpanelet gir både klargjørende spørsmål, faglige vurderinger og konkrete forbedringsforslag, slik at den ansvarlige kommunen kan styrke argumentasjonen, rydde i problemstillinger og gå videre med større trygghet.

Bruk arbeidsarket
“Faglig Planvurdering” i
verktøykassen

Løse uenigheter

Verktøy 9:

Konfliktkompasset

Konfliktkompass er et verktøy som hjelper kommuner å oppdage og håndtere konflikter tidlig før de låser seg. Verktøyet bygger på modellen Konflikttrappen, og gjør det enklere å se hvor i konflikten man befinner seg, og hvilke grep som egner seg for å roe ned og komme videre.

Konfliktkompasset kan brukes i det regionale plansamarbeidet når kommuner opplever uenighet, og det kan brukes internt i hver enkelt kommune når det oppstår spenninger med andre aktører.

Konfliktkompasset gjør det enklere å stoppe opp og undersøke hva som egentlig er problemet. Dette gir rom for å velge tiltak som roer ned situasjonen og som bidrar til at dialogen blir tydeligere og mer konstruktiv. Målet er at konflikter ikke skal vokse, men heller brukes som en mulighet til å styrke både samarbeidet.

Bruk arbeidsarket
"Konfliktkompasset" i
verktøykassen

